

Het ambt van diaken

Schets van een profiel anno 2010

door het Generaal Diaconaal Deputaatschap met toestemming van de Generale Synode GKv van Harderwijk

Inleiding

Binnen het GDD werd behoefte gevoeld aan een schets met een samenhangende visie op het ambt van diaken in de huidige context van kerk en maatschappij. Deze behoefte heeft een aantal wortels:

- Het empirisch onderzoek naar de positie en het functioneren van de diaken in de GKv anno 2007 'Leidinggeven aan liefdewerk', legt onzekerheid bloot over het zelfverstaan van de diaken, zeker in relatie tot ouderlingen en de kerkenraad. Ook blijkt de verschuiving van doeners naar beleidsmakers wel gewenst, maar tegelijk moeizaam in praktijk gebracht.
- In de visie op gemeente-zijn is een tendens merkbaar richting een actiever 'ambt van alle gelovigen'. Dat levert verlegenheid op over de plek van ambtsdragers in die gemeente. Daarbij komt het toenemende verlangen in de gemeente om diaconaal actief te zijn in de lokale omgeving, mee opgeroepen door de terugtrekkende overheid en het groeiend besef dat de kerk een rol in de samenleving heeft.
- De kerken hebben d.m.v. de Generale Synode aan het GDD gevraagd om bezinning op het diaconaat in relatie tot pastoraat en missionaire visie. Dit vraagt om een duidelijk startprofiel van diaken en diaconaat.
- In de kerken wordt gesproken over de plaats van vrouwen in de kerk. Dat gesprek concentreert zich gedeeltelijk op de vraag of vrouwen ook als diaken zouden kunnen worden bevestigd. Het GDD kan vanuit een samenhangende schets van het diakenambt een bijdrage aan dit gesprek geven.

Het GDD heeft ervoor gekozen om niet een uitvoerige praktisch-theologische notitie te schrijven, maar in een aantal basislijnen een profiel te schetsen van de diaken als ambtsdrager. Over deze basislijnen is uitvoerig gesproken binnen het deputaatschap.

Basislijnen

1. Gegeven de aanwezigheid van diakenen in de bijbel, horen diakenen bij de basis-structuur van een gemeente (Fil. 1; 1 Tim. 3). De invulling van die functie is Bijbels gezien open, binnen het semantische veld dat door het woord 'diakonos' wordt opgeroepen: dienaar.
2. Het begrip 'dienaar' heeft in de Bijbel een tweetal betekenisrichtingen:
 - a. dienaar naast de apostelen bij de organisatie van het werk (Hand.6).
 - b. dienaar in de gemeente voor ondersteuning van hulpbehoevenden (Rom.12).In de invulling van het diakenschap mogen beide aspecten ruimte krijgen.
3. Gegeven de historische ontwikkeling van 'het ambt van diaken', verdient het aanbeveling om het diakenschap een ambt te blijven noemen. Voor een 'kerkelijk ambt' is constitutief:
 - a. een erkenning van persoonlijke gaven en geloof,
 - b. een duidelijke roeping en bevestiging,
 - c. een gestructureerde functie en
 - d. een aan de lokale gemeente verbonden bediening.
4. In de geschiedenis is de invulling van het diakenschap sterk aan verandering onderhevig, afhankelijk van de wereld waarin de gemeente leefde. In sommige tijden was het verlenen van financiële steun een dominant aandachtsveld. In andere tijden lag het accent op de gezondheidszorg (bv diaconessenhuizen). In elke context (lokaal, maatschappelijk en historisch) ligt een opdracht om een eigentijdse invulling voor het diaconaat te zoeken, afhankelijk van de actuele nood in kerk en samenleving. In de huidige cultuur ontmoeten diakenen veel nood in eenzaamheid, verborgen armoede, consumentisme, asielzoekersopvang en relatieproblematiek.
5. Er is geen Bijbelse of historische noodzaak om diakenen op te nemen in de leiding van de gemeente. Die ligt bij de gezagsvolle kring van oudsten. In de praktijk is de diffuse plek van diakenen in de gemeenteleiding een bron van onzekerheid en onduidelijkheid. In de kerkorde behoren daarom de 'regeertaken' van de diaken verwijderd te worden.

6. De gemeente heeft zelf een diaconale essentie: de dienstbaarheid, zowel intern als extern. Het is zeer terecht dat er meer aandacht is gekomen voor de diaconale roeping van álle gemeenteleden en de diaconale taak van de gemeente. Deze dienst is te beschouwen als een dienst van Christus (Joh. 13) en een dienst aan Christus (Mat. 25), zowel binnen als buiten de gemeente.
7. De ontwikkelingen in samenleving en overheid doen een groter beroep op een publieke rol van kerken en christenen in de maatschappij. Vanuit diaconaal perspectief is dit een belangrijke kans om als gemeente en gemeenteleden present en actief te zijn in de maatschappij. Wel dient daarbij de eigen identiteit van diaconaat te worden bewaard als *christelijke* hulp en dienst aan mensen in nood.
8. In het licht van de huidige gemeentestructuur, lijkt het een goede keuze om de diaconie als verantwoordelijk college voor het diaconaat in en door de gemeente aan te wijzen. De diakenen zijn hierin niet primair de uitvoerders, maar meer de initiators, beleidsmakers, toerusters en makelaars in dienstbaarheid.
9. De diaconie blijft actief uitvoerder van het diaconaat waarin duidelijk kerkelijke aspecten aan de orde zijn (zoals b.v. representatie, financiële verplichtingen) of waarin de algemene onderlinge zorg overvraagd kan worden (zoals b.v. in complexe situaties, of als vangnet voor geïsoleerde gemeenteleden).
10. Zowel de Bijbel als de kerkgeschiedenis kent de diacones als erkende functie in de kerk (Rom. 16, vgl. Luc. 8; Hand. 9; 1 Tim. 3; 1 Tim. 5; Tit. 2). Vanwege de veelheid aan gaven die de Heer in vrouwen aan de gemeente geeft, verdient het sterke aanbeveling om deze gaven structureel in te zetten in het diaconaat.
11. Voor diaconale taken en projecten binnen of buiten de gemeente, kan de diaconie gebruik maken van daartoe aangestelde personen ('diaconale werk(st)ers'). Aandachtspunten zijn dat de gemeente actor van het diaconaat blijft, en dat de diaconie de eindverantwoordelijkheid voor deze personen draagt.
12. Diaconaat en pastoraat hebben veel verbanden. Voor de zorg aan gemeenteleden in hun dagelijks leven en voor de onderlinge band en zorg binnen de gemeente ligt de verantwoordelijkheid bij de diakenen. Ouderlingen concentreren zich op de geestelijke leiding aan de gemeente en de geloofsontwikkeling van de gemeenteleden. Voor een goede zorg aan individuele gemeenteleden is regelmatig *wederzijds* overleg tussen ouderlingen en diakenen onmisbaar.
13. Het is ondenkbaar dat diaconie en kerkenraad elkaar niet actief betrekken bij de ontwikkeling van de gemeente. Daarbij zal de diaconie met name meespreken over de opbouw van de gemeente, het financieel beheer van de kerk en de missionaire activiteiten en zal de kerkenraad meespreken over het beleid van de diaconie, zowel binnen de gemeente als daarbuiten.
14. Diaconaal handelen buiten de gemeente heeft altijd een missionaire dimensie. Er zal niet worden versluierd dat Jezus Christus de bron en de motivatie van het dienstbetoon vormt. Diaconale zorg zal echter niet worden ontzegd aan hen die zich (nog) niet tot Jezus Christus willen wenden, omdat Hij van ons vraagt voor *iedereen* het goede te doen (Gal. 6 : 10). Onderscheid en verbinding van missionaire en diaconale intenties moeten aandacht hebben in concrete acties. Woorden en daden van een christen en van een gemeente vertellen hetzelfde verhaal van de liefde van God in Jezus Christus.

Opmerking

Bij de ontwikkeling van deze basislijnen heeft het GDD zich ook bezonnen op de vraag of vrouwen in het ambt van diaken bevestigd moeten worden. Het GDD stelt zich op het standpunt dat hiertegen geen Bijbels bezwaar is, wanneer het diakenambt is losgemaakt van regeertaken. Voor beantwoording van de vraag of een *eigen* ambt voor vrouwen als diacones de voorkeur verdient boven een gemengde diaconie (zoals wel wordt gesuggereerd), is onderzoek nodig naar het functioneren van vrouwelijke diakenen of diaconessen buiten de GKv. Dit zou meer inzicht kunnen geven hoe de gaven van vrouwen het beste in een ambt tot hun recht kunnen komen en welke effecten op het functioneren van de diaconie te verwachten zijn. Het GDD zal dit als zijn bijdrage inbrengen bij de gremia waar dit gesprek moet worden gevoerd.